

IFM Humán Erőforrás Háttér tanulmányok

2002/1.8.

Részletes tartalmi javaslatok a
Nemzeti Fejlesztési Terv Humán Erőforrás-
fejlesztési Operatív Programja tervezett
intézkedéseinek operacionalizálására

Budapest, 2003. március

Készült a Miniszterelnöki Hivatal NFT Hivatala megbízásából, az Integrációs és Fejlesztéspolitikai Munkacsoport Humán erőforrás-fejlesztési Albizottsága keretében.

Kutatásvezető : Tóth István György

Készítették: Vörös Andrea ETIKK csoportvezető
(Tempus Közalapítvány)
Tordai Péter Leonardo programvezető
(Tempus Közalapítvány)
Kurucz Katalin Socrates programvezető
(Tempus Közalapítvány)
Kemény Gabriella igazgató
(Tempus Közalapítvány)

TÁRKI Rt.
1112 Budapest, Budaörsi út 45.
1518 Budapest, Pf. 71.
Tel.: 309-7676
Fax: 30-7666
E-mail: tarki@tarki.hu
Internet: www.tarki.hu

Tartalomjegyzék

Vezetői összefoglaló	4
A) A tevékenységek célcsoportja	6
B) Partnerség	7
C) Koncentráció.....	7
D) Programozás	8
E) Társfinanszírozás	8
F) Intézményrendszer kialakítása	8
3.1. Az egész életen át tartó tanuláshoz szükséges készségek és képességek fejlesztése.....	11
A) Alapkészségek fejlesztése	11
I. Általános megjegyzések	11
II. Megpályázható tevékenységek	12
III. A pályázásra jogosultak köre.....	15
IV. A pályázati csomag megvalósításának szakaszai	16
B. Szociális és életviteli kompetenciák	17
I. Megpályázható tevékenységek	18
II. Pályázásra jogosultak köre	21
C) Idegennyelv-tudás fejlesztése	22
Megpályázható tevékenységek	22
3.2. A szakképzés tartalmi, módszertani és szerkezeti fejlesztése.....	23
B. Gyakorlatközpontú oktatási módszerek elterjesztése	23
I. Általános megjegyzések	23
II. Megpályázható tevékenységek	24
III. Pályázásra jogosultak köre	25
C) A hátrányos helyzetű, lemorzsolódással fenyegetett fiatalok reintegrációja a szakképzésbe	26
I. Általános megjegyzések	26
II. Megpályázható tevékenységek	28
III. Pályázásra jogosultak köre	30
3.3. Az oktatási, képzési rendszer korszerűsítése	32
A. Pályaorientációs, pályaválasztási és követő rendszerek fejlesztése	32
I. Általános megjegyzések	32
II. Megpályázható tevékenységek:	34
III. Pályázásra jogosultak köre	36
B) Átfogó intézményfejlesztési és minőségfejlesztési rendszerek kialakítása	37
I. Általános megjegyzések	37
II. Megpályázható tevékenységek	38
III. Pályázásra jogosultak köre	41
Abstract	43

Vezetői összefoglaló

Jelen tanulmány szerzői – a Tempus Közalapítvány munkatársai – azt a feladatot kapták, hogy a Nemzeti Fejlesztési Terv Humánerőforrás-fejlesztési Operatív Programjához kapcsolódóan dolgozzanak ki olyan – valós igényekre válaszokat megfogalmazó – konkrét pályázati felhívásokat, amelyek a már megfogalmazódott intézkedési tervekből indulnak ki. Az alábbiakban olvasható pályázati lehetőségek annak a folyamatnak a termékei, amely során az Oktatási Minisztérium ez év eleji – eleve további pontosításra, kibontásra szánt munkaanyagban ismertetett – elképzeléseire¹ alapozva továbbgondoltunk egyes intézkedéseket. Elsősorban azokat az alintézkedéseket vizsgáltuk, amelyek kapcsán tapasztalatokra tehetünk szert az elmúlt években az oktatás és képzés terén létrejövő nemzetközi együttműködéseket támogató közösségi programok (Socrates, Leonardo da Vinci) kezelése során.

A gyakorlati megoldások keresésénél irányadónak tekintettük a vonatkozó EU és magyar jogszabályokat, a magyar tervdokumentumok célkitűzéseit, illetve azt a körülményt, hogy Magyarország először fogja igénybe venni a Strukturális Alapok keretében nyújtott pénzügyi támogatásokat. Ezért mindenképpen a maximális abszorpciós kapacitást szem előtt tartva egyszerűen elérhető, átlátható pályázati rendszereket, széles célcsoportokat és ezen célcsoportok valós igényeihez illeszkedő tevékenységeket kell támogatni.

A pályázati felhívások kapcsán igyekeztünk megmaradni az eredeti feladatnál, s nem véleményeztük mélységében a taglalt tervezett intézkedéseket. Ahol viszont feltétlenül szükségesnek éreztük, hogy röviden reagáljunk az elképzelésekre, ott a pályázati lehetőségek leírása előtt az „Általános megjegyzések” blokkban foglaltuk össze azokat. Mivel ezek a megjegyzések szorosan kapcsolódnak az egyes intézkedésekhez, nem láttuk célszerűnek azoktól elválasztva tárgyalni őket.

Azokat a meglátásokat, amelyek nem kizárólag az egyes intézkedésekre vonatkoztak, a „Vezetői összefoglalóban” mutatjuk be.

A Humánerőforrás-fejlesztési Operatív Program a helyzetelemzési fejezetben bemutatja, hogy a „magyar oktatási rendszer európai viszonylatban fejlettnek tekinthető, és az ország

¹ Az OM intézkedéseinek leírását tartalmazó Programkiegészítő dokumentum tervezet 2003. január 17-i változata állt a rendelkezésünkre.

fejlettségi szintjéhez képest magasak a beiskolázási arányok ... az iskolarendszerű képzés nem biztosítja kielégítően azon készségek és képességek elsajátítását, melyek egyfelől az egész életen át tartó tanulás megalapozását jelentik, másfelől nélkülözhetetlenek a munkaerőpiacra történő sikeres belépéshez, de a mindennapi élethez is. Így jelentős hiányosságok tapasztalhatóak az alapkészségek és kulcskompetenciák, a szociális és életviteli kompetenciák, az aktív tanulási és kommunikációs készségek, valamint a környezet- és egészség tudatosság szemléletmódjának átadásában. Ugyancsak jelentős elmaradás tapasztalható a tanulóknak és általában a lakosságnak a gazdasági igények szempontjából alapvető fontosságú idegen-nyelvi és informatikai ismeretei terén, mely elsősorban a tananyagok elavult tartalmára, a pedagógusok megfelelő készségeinek hiányára és az oktatás feltételeinek elégtelenségére vezethető vissza. Az ezen készségek és képességek terén tapasztalható elmaradást nemzetközi összehasonlító vizsgálatok (OECD – PISA) eredményei is egyértelműen kimutatták”.

A SWOT elemzés szerint is gyengeség, hogy 1) „az oktatás és képzés rendszere nem biztosítja megfelelően a foglalkoztatás szempontjából meghatározó készségek és képességek elsajátítását”, valamint 2) „a fiatalok jelentős része a munkaerő-piaci igényeknek megfelelő képzettség és készségek nélkül lép be a munkaerőpiacra.”

A jelen tanulmány keretében elkészített elemzések – lehetséges pályázati tevékenységek leírásai – kívánnak megoldási javaslatokat adni, hogy a létező problémák és az azokra kidolgozott stratégiák és programcsomagok milyen akciók formájában valósulhatnak meg egy olyan szakmai és intézményi környezetben, mikor Magyarország egy számára merőben új helyzetben - nevezetesen az Európai Unió tagjaként - eddig nem tapasztalt volumenű fejlesztési források támogatásával, új eljárásrendek és intézményrendszer közreműködésével fog nagy számú projektet végrehajtani. Tehát olyan programokat és akciókat kell kidolgozni, amelyek lehetővé teszik a magas színvonalú szakmai fejlesztéseket, megfelelnek a támogató elvárásainak, és nem állítják megoldhatatlanul nehéz helyzet elé a projektek résztvevőit, illetve a programok végrehajtásáért felelős szerveket, intézményrendszert.

Tekintettel arra, hogy a programozási folyamat igen komplex operatív programokkal, ezeken belül pedig átfogó intézkedésekkel dolgozik, így az akciók meghatározása csak alintézkedések szintjén célszerű. Az elemzések az alábbi alintézkedések vonatkozásban dolgoztak ki akciókat vagy pályázati csomag-terveket:

- 3.1. Az egész életen át tartó tanuláshoz szükséges készségek és képességek fejlesztése
 - a. Alapkészségek fejlesztése

- b. Szociális és életviteli kompetenciák fejlesztése
- c. Idegennyelv-tudás fejlesztése²
- 3.2. A szakképzés tartalmi, módszertani és szerkezeti fejlesztése
 - b. Gyakorlatközpontú oktatási módszerek elterjesztése
 - c. A hátrányos helyzetű, lemorzsolódással fenyegetett fiatalok reintegrációja a szakképzésbe
- 3.3. Az oktatási, képzési rendszer korszerűsítése
 - a. Pályaorientációs, pályaválasztási és követő rendszerek fejlesztése
 - b. Átfogó intézményfejlesztési és minőségfejlesztési rendszerek kialakítása

A pályázati csomagok végrehajtásánál több szakmai és technikai körülményt is figyelembe kell venni.

A) A tevékenységek célcsoportja

Az Európai Szociális Alap (ESZA) felhasználását szabályozó rendelet kimondja, hogy *az ESZA elsősorban személyeknek ad támogatást a foglalkoztatás növekedése érdekében.* Amennyiben az elsődleges cél eléréséhez ez szükséges, úgy támogatható a szükséges rendszerek és struktúrák fejlesztése, valamint az olyan kísérő intézkedések, amelyek nélkül a kívánt eredmény nem érhető el.

Ezzel szemben az eddigi leírások szerint a tervezett tevékenységek szinte kizárólag a tanulók fejlesztését elősegítő *háttérfeladatokat támogatnak*, a tanulók nem, vagy alig vesznek részt a képzési, fejlesztési tevékenységekben, elsősorban a tanárképzés, különböző tematikák, tananyagok *tesztelésében*, ami értelemszerűen igen kevés személy részvételével történne.

Ez a megközelítés valószínűleg annak következménye, hogy Magyarország 2004 és 2006 között kifejezetten egy bevezető programozási időszakra készül, vagyis amellet, hogy fejlesztési projekteket hajt végre, elsősorban a 2007-2013-as programidőszakot készíti elő, mind technikailag és intézményileg, mind a programok vonatkozásában. Ez azt jelenti, hogy kiépíti azokat a rendszereket és struktúrákat, amelyek 2007-től valóban a humán erőforrások közvetlen fejlesztését teszik lehetővé, vagyis elősegíthetik az iskolarendszerű oktatásban és

² Az idegennyelv-tudás fejlesztése kapcsán a tanulmány csak hivatkozik az Oktatási Minisztérium által kidolgozott Világ – Nyelv stratégiára és az annak bizonyos elemeit pályázati lehetőségekkel támogató programcsomagra.

képzésben résztvevő tanulók és hallgatók a munkaerőpiac igényeinek megfelelő, korszerű oktatását és képzését, a munkaerőpiacon lévő munkaerő folyamatos továbbképzését az élethosszig tartó tanulás keretében, valamint a munkaerőpiacról kiszorult munkaerő foglalkoztatását.

A HEF OP 3. prioritása (*Oktatás és képzés fejlesztése az egész életen át tartó tanulás politikájának részeként*) három alintézkedésben valósítja meg a kitűzött célt: 1) a közoktatás és 2) a szakképzés tartalmi, módszertani fejlesztése mellett, kiemelten megfogalmaz 3) egy rendszerfejlesztési csomagot is, amely tevékenységekhez az Európai Regionális Fejlesztési Alap önálló intézkedés (5.1.) keretében biztosítja a szükséges infrastruktúra fejlesztését. Így kevésbé indokolható, hogy kifejezetten a közoktatás és szakképzés fejlesztését célzó programok esetén miért nem a munkaerő-piaci integráció szempontjából érintett személyek, azaz a tanulók és hallgatók a fő kedvezményezettek.

Tekintettel arra, hogy a Programkiegészítő Dokumentum csak munkaanyagként tekinthető a jelenlegi fázisban, a javasolt tevékenységek között kiemelt fontossággal megjelennek olyanok is, amelyek fő célja a tanulók oktatása és képzése.

B) Partnerség

Meg kell vizsgálni, hogy a tervezett programok hogyan szolgálják a komplex fejlesztéseket, más szóval mennyire beszélhetünk integrált programokról. A probléma más oldalról is megközelíthető, azaz beszélhetünk-e partnerségről – ami a Strukturális Alapok felhasználásának egyik alapelve –, ha az adott probléma megoldásában nem vesz részt valamennyi érintett, tehát a tanulók oktatását végző iskolák, az őket fenntartó önkormányzatok vagy egyéb szervezetek, a tanárképzésben érintett intézmények, az elemzéseket készítő kutatóközpontok, valamint a tanulók foglalkoztatását elősegítő intézmények (vállalatok, pályaorientációs szervezetek, stb.). Ennek megfelelően azoknak a projekteknek kell prioritást adni, amelyek átfogó fejlesztéseket valósíthatnak meg a területi és ágazati partnerségek bevonásával.

C) Koncentráció

A bevezető programszakaszban, amikor hazánk EU integrációjának sikere nagymértékben függ a Strukturális Alapok minél teljesebb felhasználásától, nem célszerű mesterségesen

csökkenteni a pályázók számát, oly módon, hogy csak bizonyos tanulócsoportok (pl. hátrányos helyzetűek), vagy csak bizonyos szakmák (pl. gépészeti) fejlesztése lehetséges.

Mind a rendelkezésre álló pénzügyi források, mind a program hatékony megvalósítása érdekében szükség van a támogatható célcsoportok és tevékenységek pontos meghatározására. A beavatkozási területek áttekintése után nyilvánvaló, hogy igen sok az átfedés, vagyis azonos célcsoportok és tevékenységek különböző intézkedések és alintézkedések keretében is kaphatnak támogatást (pl. pályaorientáció, hátrányos helyzetű tanulók, stb.). Az átfedéseket célszerű elkerülni, hiszen így nem biztosítható a források hatékony felhasználása, illetve nem követhető megfelelően a fejlesztések eredménye.

D) Programozás

Tekintettel arra, hogy a HEF OP két alapból kap társfinanszírozást, így meg kell vizsgálni, hogy valóban hatékonyan érvényesülnek-e az integrált programozás követelményei, vagyis az Európai Szociális Alap által támogatott tartalmi és rendszerfejlesztési programoknak célszerű támogatást nyújtani az Európai Regionális Fejlesztési Alapból, hogy a szükséges infrastruktúra minden esetben rendelkezésre álljon.

E) Társfinanszírozás

A programok kialakításánál meg kell vizsgálni azok beágyazottságát a már hagyománnyal rendelkező nemzeti fejlesztési programokba a társfinanszírozás szempontjából is, hiszen az EU kizárólag azért nyújt kiegészítő támogatást a hátrányos helyzetben lévőknek, hogy a nemzeti szinten is megvalósuló fejlesztések valóban hatékonyak legyenek (lásd megjegyzések a Világ-Nyelv (3.1.c.) és Szakiskolai programoknál (3.2.b.)).

F) Intézményrendszer kialakítása

Az Strukturális Alapok hatékony felhasználását, és ezen keresztül az EU integráció pozitív társadalmi megítélését nagymértékben befolyásolhatja a fejlesztési programokat végrehajtó

magyar intézményrendszer működése. Amellett, hogy 1) kidolgozásra kerülnek az intézkedések pontos leírásai (Programkiegészítő Dokumentumok), 2) ezek meghatározzák a pályázati kiírások elkészítéséhez szükséges feltételeket, 3) ennek alapján a pályáztató szervezetek 2003. decemberéig elkészítik a pályázati kiírásokat (útmutatók, űrlapok, stb.) 4) *meg kell határozni a pályázatok elkészítéséhez nyújtott technikai segítségnyújtás rendszerét is.*

Ahogy azt már fent említettük, a Strukturális Alapok hatékony felhasználása pénzügyi szempontból mindenképpen mércéje lehet az EU integráció sikerének, ezért meg kell határozni és ki kell dolgozni azt a rendszert, amely legalábbis az első programidőszak alatt hozzásegítheti a támogatások potenciális célcsoportjait, hogy az érintettek valós igényeit szolgáló, életképes és ugyanakkor az EU és magyar célkitűzéseknek, eljárásrendeknek maximálisan megfelelő projektek jöhessenek létre.

Tekintettel arra, hogy nincsenek használható adatok arra vonatkozóan, hogy a potenciálisan rendelkezésre álló források lehívása milyen ütemben fog megvalósulni, ám a tagállami gyakorlatot figyelembe véve nem lehetünk túlságosan optimisták. Így az első programszakaszban ki kell dolgozni egy olyan végrehajtási rendszert, amely átlátható és a jogszabályoknak megfelelően működik, ám célja mindenképpen a tervezett fejlesztések minél teljesebb végrehajtása, a rendelkezésre álló EU támogatások hatékony felhasználásával.

Ehhez a végrehajtó intézményrendszer bevonásával ki kell dolgozni a pályáztatás rendszerét, ami nem csupán a jogszabályokban rögzített feladatok ellátását jelentheti, hanem mindazokat a szolgáltatásokat is, amelyek segítségével a pályázati ötletekből nyertes pályázatok, majd megvalósítható projektek jönnek létre.

1. Ki kell dolgozni a pályázatok elkészítéséhez nyújtandó szolgáltatások rendszerét (képzés, és tanácsadás), vagyis milyen feltételekkel, milyen körben lehet a technikai segítségnyújtás keretében, a pályázók számára ingyenesen igénybe venni tanácsadást és/vagy képzést. A tanácsadás terjedjen ki a pályázati ötletek és a pályázható tevékenységek összehangolására, a partnerek kiválasztására (partnerkeresés, adatbázisok), a munkaterv és a költségvetés összeállítására, valamint a projekt megvalósítása során felmerült problémák, kérdések, nehézségek kezelésére. A tanácsadás rendszerének kidolgozásakor figyelembe kell venni a MATRA holland-magyar bilaterális projekt keretében 420 fő számára nyújtott tanácsadási tevékenység tapasztalatait, illetve a Phare Projekt Előkészítő Alap tapasztalatait.
2. Ki kell dolgozni olyan többlépcsős pályázati rendszereket (pl. előpályázat), amelyek az 1. pontban felsorolt tevékenységek segítségével lehetővé teszik a pályázati anyagok

fejlesztését, tehát nem elfogadják, vagy elutasítanak pályázatokat, hanem képesek támogatásra alkalmassá tenni azokat.

3. Ki kell dolgozni a hiánypótlásokra vonatkozó stratégiát és a hiánypótlások rendszerét, hiszen ezek nélkül nem képzelhető el többlépcsős pályázati rendszer alkalmazása. A hiánypótlási stratégia körültekintő meghatározása elengedhetetlen ahhoz, hogy kizárólag a megalapozott, a pályázó intézmények felelős támogatását élvező projektek kapjanak támogatást, ám a pályázatok kidolgozásában, vagy projektmenedzsmentben járatlan intézmények lehetőséget kapjanak a fejlesztési programokba való bekapcsolódásra.

Olyan pályáztató intézményrendszer, amely képes feladatát szolgáltatásnak és nem bürokratikus, vagy hatósági feladatnak tekinteni, ma Magyarországon sok esetben újszerű mind a felelős szervezetek, mind a pályázók számára. Az EU tagországokban azonban (feltehetően a rendelkezésre álló pénzügyi eszközök alacsony kihasználtságát elkerülendő) már komoly hagyománya van a pályázati rendszerekhez kötődő szolgáltatási tevékenységeknek.

3.1. Az egész életen át tartó tanuláshoz szükséges készségek és képességek fejlesztése

A) Alapkészségek fejlesztése

a. Alapkészségek³

A szociális helyzetük miatt kiegyenlítetlen képességstruktúrával, különböző képességeiket tekintve egyenetlenül fejlődő 6-10 éves korú gyermekek komplex személyiségre ható fejlesztése, oktatása. Az oktatási sikeresség biztosítása és a kudarcok megelőzése érdekében szülői és pedagóguskompetenciák kialakítása és növelése

A programcsomag átfogó célja, hogy komplex segítséget nyújtson az élethosszig tartó tanuláshoz szükséges alapkészségek elsajátításához és megerősítéséhez, hogy ezáltal valamennyi tanuló sikeresen részt vehessen az oktatásban, a tanulók képességeik szerint a lehető legjobb eredményt érhessék el, így elkerülhető legyen az a behozhatatlan lemaradás, amely később lemorzsolódáshoz vezethet. Mindez elősegíti, hogy a tanulók tanulmányaik befejezése után bekerüljenek a munkaerőpiacra, és sikeresen helyt álljanak ott.

A pályázatok célja, hogy a szükségek kutatások és elemzések elvégzése után a pedagógusképzés és továbbképzés tananyagába és módszertanába beépítve korszerű tankönyvek és tanítási eszközök segítségével hatékony képzések valósuljanak meg, ezáltal növekedjen a projekteken résztvevő tanárok felkészültsége, gazdagodjon az oktatás tematikája és a felhasznált taneszközök választéka, az oktatási programok eredményeképpen pedig mérhetően növekedjenek a 6-10 éves (indokolt esetben az alapfokú oktatásban résztvevő, végzettséggel nem rendelkező felnőtt) tanulók alapkészségei (írás, olvasás, számolás, a kommunikációs és tanulási készségek, illetve a tudásalapú társadalom elvárásainak megfelelő informatikai és nyelvi kompetenciák).

I. Általános megjegyzések

Az intézkedések célcsoportja, tartalma: A program-kiegészítő dokumentum a célcsoport megjelölésénél a 4-10. osztályos tanulókat említi, az indoklásban pedig 6-10 éves gyermekekről van szó, ezt az ellentmondást mindenképpen fel kell oldani. *A kívánt eredmény*

³ Az alábbiakban minden egyes alintézkedésnél keretben idézzük az eredeti célmeghatározást. A szerzők által megfogalmazott célmeghatározások már ezeket próbálják értelmezni és esetenként kibontani.

elérése érdekében indokolt lehet a célcsoport kiterjesztése az iskola-előkészítő évre is. Az alintézkedés indokolatlanul leszűkíti a támogatandók körét, mivel kizárólag a hátrányos helyzetű tanulók fejlesztését teszi lehetővé, noha az alapkészségek fejlesztésére, erősítésére valamennyi tanulónak szüksége lehet az adott korcsoportban.

II. Megpályázható tevékenységek

A pályázati rendszerben egyrészt megtalálható egy tematikus felosztás⁴, ami az alapkészségek szerinti felosztást mutatja (1-3), illetve mindhárom téma alatt valamennyi tevékenységtípus végrehajtható (A-F).

1. Az olvasás, írás és számolás sikeres elsajátításához szükséges új módszertani megoldások kidolgozása és megvalósítása
2. A kommunikációs készségek fejlesztéséhez szükséges új oktatási modulok és módszertani elemek kidolgozása és megvalósítása
3. A tanulási készségek fejlesztésére irányuló új módszertani megoldások kidolgozása és megvalósítása

Mindhárom területen elvégezhetők a háttérkutatások, elemzések, az új módszertani elemekre felkészítő pedagógusképzési és továbbképzési tematikák és programok kidolgozása, a szükséges új taneszközök és tananyagok kidolgozása és kiadása, az oktatási programok kísérleti és tantervbe illesztett megvalósítása, valamint bármelyik képzéshez-oktatáshoz kapcsolódó taneszköz és oktatási eszköz beszerzése, illetve a képzés módszertanához szükséges tanulási környezet átalakításához szükséges beszerzés, illetve a projektek keretében elért eredmények disszeminációja.

Az alintézkedés kiemelten támogatja azokat a projekteket, amelyek ún. *komplex programok* keretében, valamennyi felsorolt tevékenységet megvalósítják.

A tevékenységek az alábbi akciókon keresztül valósulnak meg:

A) Az alapkészségek hatékony fejlesztéséhez szükséges továbbképzési programok kidolgozása és megvalósítása

- a tevékenység a) előkészítheti az alapkészségek hatékony oktatását és elsajátítását célzó programokat, b) részét képezheti a több tevékenységet is megvalósító

⁴ „A tudásalapú társadalomban való sikeres részvételhez szükséges informatikai és idegen-nyelvi készségek oktatása” a 3.1.c. és a 3.1.d. alintézkedések keretében kerül kidolgozásra

projekteknek. A projektek keretében lehetőség van a) a továbbképzési programok kidolgozására és kísérleti képzés keretében való tesztelésére (nem szükséges valamennyi képzőintézménynek önállóan kifejlesztett szakmai programmal rendelkeznie), b) a programfejlesztést és képzést is megvalósító projektek végrehajtására c) más képzőintézménytől átvett képzés végrehajtására

- A képzések célcsoportja: pedagógusok és támogató szervezetek munkatársai, valamint kizárólag az előkészítő szakaszban a szülők és hozzátartozók számára képzési programok kidolgozása (végrehajtás a G. akció keretében)

B) Az alapkészségek hatékony oktatásához és elsajátításához szükséges háttér tanulmányok, elemzések, kutatások megvalósítása

- nemzetközi összehasonlító kutatások,
- hazai megvalósult pedagógiai programok, projektek hatáselemzése,
- nemzetközi és hazai bevált gyakorlatok összegyűjtése, elemzése,
- a kutatások és elemzések eredményeinek terjesztése.

C) Az alapkészségek sikeres elsajátításának elősegítése korszerű oktatási technikák, tananyagok és taneszközök kidolgozásával és alkalmazásával

- A projektek célja, hogy az oktatási programokhoz megfelelő tananyagok és taneszközök jöjjenek létre. Az elkészült taneszközök, tananyagok a D-H akciókban – amennyiben az akciók speciális céljainak is megfelelnek – kerülnek felhasználásra.

Az A-C tevékenységek már az előkészítő szakaszban, 2004-től pályázhatók, céljuk, hogy létrejöjjön az a szakmai háttér, amelynek keretében valóban hatékonyan lehet a tanulók alapkészségeit fejleszteni. Előnyt jelent, ha az A-C tevékenységeket együttesen pályázzák meg, hiszen így hatékonyabban érvényesülhetnek a projektek eredményei.

D) Az alapkészségek hatékony elsajátításának elősegítése az oktatás tartalmának fejlesztésével

- Az akció keretében olyan projektek kaphatnak támogatást, amelyek az adott korcsoport érdeklődésének, élethelyzetének, szűkebb lakókörnyezetének megfelelő, a tanulók alapkészségeit és lexikális tudását, műveltségét egyszerre

fejlesztő modulokat, tananyagokat dolgoznak ki és alkalmaznak az oktatásban. A tartalomfejlesztés célja, hogy a tanulók érdeklődésére számot tartó oktatási anyagok segítségével növekedjen a tanulói motivációja és ezáltal az alapkészségek elsajátításának hatékonysága. Az akció abban különbözik a C akciótól, hogy itt a tartalomfejlesztésen és az ehhez kapcsolódó, végrehajtott oktatási programon van a hangsúly, míg a C akció célja a taneszköz-fejlesztés, kiadás/megjelentetés.

E) Tehetséggondozás és felzárkóztatás integrált tanulócsoportokban

- Az akció keretében olyan projektek kaphatnak támogatást, amelyek felkészült pedagógusokkal, a megfelelő módszertan, tematikák és tananyagok alkalmazásával képesek megvalósítani az alapkészségek sikeres átadását a különböző felkészültségű, képességű, szociális háttérű tanulók integrált oktatása keretében oly módon, hogy egyidejűleg tudják fejleszteni a tanulócsoportban a kiemelkedően tehetséges, a tanulási nehézségekkel küzdő és az általános tanítási igényű tanulókat.

F) A tanulók aktív részvételére építő oktatási módszertan kidolgozása az alapkészségek sikeres elsajátítása érdekében

- Az akció keretében olyan projektek kaphatnak támogatást, amelyek tevékenységközpontú módszerek, a kooperatív tanulás (csoportmunka, pármunka), projekt módszer, szimulációs gyakorlatok alkalmazásával képesek a hagyományos módszereknél sokkal hatékonyabban bevonni a tanulókat az oktatási folyamatba, ezáltal megteremteni annak lehetőségét, hogy a tanulók a kölcsönös segítségnyújtáson keresztül valamennyien sikeresen sajátíthassák el a szükséges alapkészségeket. Bár az akciónak nem közvetlen célja a szociális készségek növelése, a projekt keretében nagymértékben növekedhetnek a tanulók szociális kompetenciái (csoportmunkában való részvétel, tolerancia stb.).

G) A hátrányos helyzetű vagy az oktatási rendszerben sikertelen tanulók támogatása a szülők és hozzátartozók számára nyújtott felkészítés és tanácsadás segítségével

- Az akció keretében olyan projektek kaphatnak támogatást, amelyek a tanulási nehézségekkel küzdő tanulók otthoni környezetét készítik fel arra, hogy a szülők és hozzátartozók megadhatják a szükséges támogatást az iskola világában való helytálláshoz, illetve a megfelelő eredmények eléréséhez, különös tekintettel az

alapkészségek megszerzésére. A projektek keretében a hozzátartozók képzést, illetve személyes tanácsadást kapnak, valamint a projektek segítségével nyújtanak munkacsoportok, érdekvédelmi csoportok létrehozásához, és ezek munkájához folyamatosan biztosítják a szükséges szakmai háttérrel.

H) Speciális tanítási igényű, illetve képességzavarral küzdő tanulók integrált oktatását segítő módszertan, tematika, taneszközök és képzési programok kidolgozása

- Az akció keretében olyan projektek kaphatnak támogatást, amelyek kifejezetten az alapkészségek elsajátításában sikertelen tanulók számára nyújtanak segítséget, amennyiben a sikertelenség oka a pedagógusok számára ismert képességzavar, illetve speciális tanulási igény (pl. diszlexia, diszgráfia, hiperaktivitás stb.). A projekt keretében a pedagógusok továbbképzésben részesülnek, az iskola speciális tankönyveket, illetve taneszközöket fejleszt ki, illetve szerez be és a megfelelő módszertan és taneszközök segítségével oktatási programot nyújt a célcsoport számára.

III. A pályázásra jogosultak köre

- Önkormányzati, egyházi, alapítványi, magán fenntartású közoktatási intézmények (óvoda, általános iskola, általános iskolai végzettséggel nem rendelkező felnőttek oktatását végző intézmények)
- pedagógusképzést és továbbképzést folytató intézmények
- szülői munkaközösségek, iskolaszék, egyesület, alapítvány
- pályaorientációs intézmények
- hátrányos helyzetű, veszélyeztetett társadalmi csoportok támogatását végző szervezetek
- képességzavarral küzdő tanulók támogatását végző szervezetek
- oktatáskutató intézmények
- taneszközök gyártásával, forgalmazásával foglalkozó intézmények

A fenti szervezetek jogállás szerint legyenek:

- helyi, helyi kisebbségi önkormányzati költségvetési szerv és intézménye,
- önkormányzati fejlesztési társulás,
- egyesület,

- alapítvány,
- egyház, egyházi intézmény,
- közhasznú társaság,
- egyesülés.

IV. A pályázati csomag megvalósításának szakaszai

A jelen pályázati csomag a fenti problémákra kíván hatékony választ adni, ám azt mindenképpen figyelembe kell venni, hogy a területen a kutatások, pedagógiai programok, tananyag- és taneszköz-fejlesztések területén jelentős tevékenységek folynak, de ezek eredményei természetesen legkevésbé a hátrányos helyzetű régiókban, kistérségekben érezhetők, ahol nem áll rendelkezésre a megfelelő pénzügyi forrás. Az EU társfinanszírozás szerepe tehát az, hogy valamennyi tanuló hozzájusson a korszerű és igényeinek megfelelő oktatáshoz, illetve hozzájáruljon az oktatási rendszer átfogó korszerűsítéséhez az alapkészségek hatékony oktatása terén.

Mivel az EU források felhasználása egy új pályázati rendszeren és a csatlakozást megelőzően kialakítandó végrehajtó intézményrendszeren keresztül fog megtörténni, ezért mindenképpen indokolt egy bevezető szakasz kijelölése, amely keretében elindulhatnak azok az előkészítő tevékenységek (rendszerek, struktúrák feltérképezése és kiépítése), amelyek keretében hatékonyan megtörténhet először a pedagógusok, majd a tanulók képzése. Az időzítésre javasolt beosztás:

- 2004-ben kiírásra kerülnek mindhárom tématerületen az A-C tevékenységek megvalósítását célzó pályázati csomagok.
- 2005-től pedig, szintén mindhárom tématerületen pályázható valamennyi (A-G) tevékenység

Pályázatok keretében megvalósuló tevékenységek ütemezése

Tekintettel egyrészt a 2004-2006-os programszakasz átmeneti jellegére, másrészt arra, hogy az EU Strukturális Alapjain keresztül folyósított támogatások célja a hátrányos helyzetű régiók és társadalmi csoportok felzárkóztatása, célszerű, hogy komplex, átfogó fejlesztéseket megvalósító, az ágazati és területi partnerségeket kihasználó projektek kerüljenek támogatásra. Így kisebb számú projektet kell végrehajtani, és sokkal hatékonyabban és fenntarthatóan megvalósulhatnak a fejlesztések eredményei.

Ennek értelmében a *bevezető szakaszban az előkészítő tevékenységek* kezdődnek el (átfogó, nemzeti struktúrák és rendszerek kialakítása, pl. kutatások, pedagógusképző és továbbképző programok kidolgozása, tananyagok és taneszközök kidolgozása és megjelentetése). A következő pályázati kiírással megkezdődhet a személyekre irányuló (pedagógusok, támogató szervezetek, szülők és tanulók képzése és oktatása) projektek végrehajtása.

A projektek időtartama

A rövid programidőszakra tekintettel kiemelt figyelmet kell fordítani a pályázati kiírások ütemezésére:

- a projektek részben egymásra épülnek (lásd fent),
- a projektek időtartamának illeszkedniük kell a programidőszak határidejéhez (2004 májusától kezdődhet a kiírás, illetve a 2006-ban kiírt pályázatok keretében megvalósuló projekteknek is be kell fejeződnie 2008-ig),
- a projektek időtartama feleljen meg a tevékenység megvalósításához szükséges időtartamnak:
 - Kutatási projektek (12-24 hónap)
 - Pedagógus-továbbképző programok kidolgozása (12-18 hónap)
 - Taneszköz-, tananyag-fejlesztés (12-18 hónap)
 - Képzések (18-36 hónap)
 - Komplex, kutatást, pedagógus-továbbképzést, tananyagfejlesztést, oktatást, tanácsadást is tartalmazó projektek (24-36 hónap)

B. Szociális és életviteli kompetenciák

b. szociális és életviteli kompetenciák

A pedagógusok szociális és életviteli kompetenciáinak növelése, úgymint érzelmi intelligencia, önismeret, önérvényesítés, problémamegoldó képesség, tolerancia, empátia, konfliktusmegoldó módszerek, együttműködési készség, fizikai és mentális egészség, stressz-szituációk elemzésének képessége, bizalom, önbizalom, társadalmi problémák iránti érzékenység. Képessé tenni a részt vevő pedagógusokat arra, hogy az átélt tudást tanítványaiknak továbbadhassák.

A program átfogó célja, hogy olyan fejlesztéseket támogasson a közoktatási és felnőttoktatási intézményekben, amelyek lehetővé teszik, hogy az iskolák be tudják vezetni a szociális és életviteli kompetenciák valamely területének oktatását.

A pályázatok célja a pedagógusok és felnőttoktatók szociális és életviteli kompetenciáinak növelése (pl. érzelmi intelligencia, önismeret, önérvényesítés, problémamegoldó készség, tolerancia, empátia, konfliktusmegoldó módszerek, együttműködési készség, fizikai és mentális egészség, stressz-szituációk elemzésének képessége, bizalom, önbizalom, társadalmi problémák iránti érzékenység); és ezáltal a tanulók ezen a téren történő oktatásának a bővítése, fejlesztése.

I. Megpályázható tevékenységek

*A) **Tanárok és iskolapszichológusok alap- és továbbképzéséhez kapcsolódó modulok vagy továbbképzések tananyagának kidolgozása** vagy szükség esetén tankönyvek írása, valamint bibliográfiák összeállítása (hagyományos, személyes részvételre építő vagy e-learning formában), és akkreditációja⁵*

*B) **Tanár-továbbképző kurzusok szervezése***

- a. Közoktatásban dolgozó pedagógusok számára 30 órás elméleti vagy 30 órás elméleti +15 órás gyakorlati képzés formájában
- b. Felnőttoktatásban dolgozók számára 30 órás elméleti vagy 30 órás elméleti + 15 órás gyakorlati képzés formájában
- c. Pszichológusok számára 60 órás továbbképzések (elmélet + gyakorlat)

C) Tréningek és csoportos foglalkozások szervezése tanulók (4-10. osztály és felnőttek is) számára

- a. Egynapos csapatépítő tréningek az iskolaváltás évében (pl. ha valaki átkerül a 8. osztályból a középiskolába) tanároknak és diákoknak (a korosztály szintjének megfelelő, játékos formában)

⁵ A kidolgozott tananyagok átadható, adaptálható formában készüljenek, hogy ne kellejen minden városban újra és újra finanszírozni ugyanazon képzés kidolgozását.

- b. Pszichodráma középiskolásoknak – itt főként az iskolai lemorzsolódással fenyegetett tanulókra, a rosszul teljesítő vagy az iskolán belül vagy kívül erőszakkal fenyegetett diákokra gondoltunk
- c. Önismereti tréningek a tanulásba újra bekapcsolódó felnőtt tanulók számára
- d. Tanulás-módszertani képzés a tanulásba újra bekapcsolódó felnőtt tanulók számára (munkanélküli átképzés, esti középiskolai oktatás, börtönoktatás, alapkészségek oktatása)
- e. Kommunikációs és életviteli tréningek hosszú távon munkanélkülieknek, börtönlakóknak, munkaképes otthontalanoknak

D) Szenvedélybetegségek elleni kezelés (csoportterápiás lehetőségek) – drogok, játékszenvedély, dohányzás, alkohol, mobiltelefon-függőség, vásárlási szenvedély... – kiépítése: civilszervezetek szervezésében minden megyeszékhelyen és a megyei jogú városokban; később esetleg kistérségi központokban.⁶

E) Egyéni tanulmányutak a köz- vagy a felnőttoktatásban dolgozó oktatók, tanárjelöltek és pszichológusok részére a külföldi jó gyakorlatok megtanulására a szociális és életviteli kompetenciák terén (legalább négyhetes, lehetőleg gyakorlattal egybekötött tanulmányutak pedagógusok részére⁷)

A képzések témái az alábbiak lehetnek:

Pedagógusok és felnőttoktatók képzése a következő témákban:

1. Önismereti tréningek és pszichodráma pedagógusok és tanárjelöltek számára⁸ (csoportonként 8-12 fő)
2. Kiegészítő megelőzését szolgáló tréningek (csoportonként 12 fő)
3. Csapatépítő tréningek tantestületek vagy oktatói munkaközösségek vagy pedagógiai szolgáltató intézmények számára (max. három nap, csoportonként 12-25 fő)
4. Vezetői vagy humán erőforrás menedzsment tréningek oktatási intézmények vezetői számára (iskolaigazgatók, munkaközösség-vezetők, osztályfőnökök) – posztgraduális képzés is lehet! (egyéni)

⁶ Valószínűleg infrastruktúra-fejlesztés is szükséges lesz hozzá.

⁷ Ehhez kapcsolódóan nyelvi felkészítés is szükséges lesz!

⁸ Hasznos lenne, ha ezt pl. osztályok vagy tanulócsoportok számára is lehetne szervezni, nemcsak tanároknak – a munkaerőpiacra való felkészüléshez mindenesetre jobban hozzájárulna, mintha csak a tanárokat képeznék.

5. Tanulás-módszertan: a tanulás módszerének átadása a közoktatásban és az élethosszig tartó tanulás terén (egyéni)
6. Aktív állampolgári neveléssel kapcsolatos ismeretek általános és középiskolai tanárok (főként osztályfőnökök) számára – posztgraduális képzés is lehet! (egyéni)
7. Az egészséges életmódra neveléshez szükséges tudás átadása a pedagógusoknak továbbképzések formájában – posztgraduális képzés is lehet! (egyéni)
8. A szenvedélybetegségek, a csoporton belüli erőszak (mobbing) és a családon belüli erőszak felismeréséhez és megelőzéséhez szükséges kompetenciák átadása tanárok és tanárjelöltek számára (egyéni)

Pszichológusok továbbképzése a következő területeken⁹

1. A tartós munkanélkülieknek nyújtott segítségnyújtás a munkaerőpiacra történő visszatérés segítése érdekében
2. Iskolapszichológusok továbbképzése a tanári kiegészítő megelőzése és kezelése terén
3. Iskolapszichológusok trénerre képzése
4. Iskolapszichológusok továbbképzése az egészségre nevelés területén

A pályázat keretében **kidolgozott és megvalósított továbbképzések** legyenek elérhetőek mind a közoktatásban, mind pedig az élethosszig tartó tanulás terén oktatási tevékenységet végző munkatársak¹⁰ számára. A felnőttoktatók számára indított képzésekben hangsúlyt kell fektetni a felnőttoktatás módszertanára is, azért, hogy a felnőttek számára is elfogadható módszerekkel tudjanak tanítani (a számukra indított képzések minden esetben legyenek hosszabbak, mint a közoktatásban dolgozó tanárok számára indítottak).

Tanárok és pszichológusok felkészítése arra, hogy a diákok számára is elfogadható formában és módszerekkel **diák-tréningeket** vezessenek.

⁹ Fontos lenne, hogy minden 150 főnél több tanulóval működő iskolában legyen iskolapszichológus, illetve több, ennél kevesebb tanulóval működő iskola tudjon legalább kistérségenként egy pszichológust foglalkoztatni. Ehhez viszont sok esetben szolgálati lakás és a pszichológus béréhez való hozzájárulás lenne szükséges!

¹⁰ Tehát azok számára, akik az iskolarendszeren belüli, azon kívüli tanulást vagy pedig az autonóm tanulást segítik. A pályázók munkáltató intézménye lehet munkaerő-átképző központ, regionális fejlesztési ügynökség, civil szervezet, közoktatási intézmény felnőttképzési tagozata, stb. – amennyiben a képzési tevékenységük célja az, hogy a tanuló személy – életkortól függetlenül – megszerezze az általános iskola 4-10. osztályában megszerzhető tudást és bizonyítványt.

II. Pályázásra jogosultak köre

- A) A tananyagok és képzések kidolgozására a tanárok alap- és továbbképzésében dolgozó intézmények, szervezetek pályázhatnak.
- B) – C) – E) A képzéseken való részvételre a munkáltató oktatási és képző intézmények, szakmai szervezetek, civil szervezetek, önkormányzatok, iskolafenntartók, alapítványok, közalapítványok, büntetés-végrehajtási intézmények és képzéssel foglalkozó vállalkozások pályázhatnak.
- D) Civil szervezetek, kórházak, szociális intézmények

Tevékenység leírása	Hány projekt / fő / csoport támogatható 2003-ban?	Max. támogatás Ft/ projekt / fő / csoport	Összesen 2003 (Ft)	Elszámolható költségek
Összegzés készítése a szociális és életviteli kompetenciák oktatása terén a közoktatásban vagy a felnőttoktatásban rendelkezésre álló tananyagokról, oktatási lehetőségekről; az erről szóló nagypéldányszámú információs anyag elkészítése és terjesztése	2 felmérés (egymást kiegészítve 1 a közoktatásban, 1 pedig a felnőttoktatásban)	5.000.000	10.000.000	A felméréssel kapcsolatos személyi és dologi költségek
Tanárok és (iskola) pszichológusok alap- és továbbképzéséhez kapcsolódó modulok vagy továbbképzések tananyagának kidolgozása	50 projekt	400.000	20.000.000	A tananyag-fejlesztéssel járó személyi költségek, továbbképző kurzusok esetében az akkreditáció költségei; e-learning módszert alkalmazó kurzusok esetében + max. 50 % (tehát 600.000 Ft).
Továbbképzések szervezése (egyéni részvétel)	500 fő	80.000	40.000.000	Részvételi díj a továbbképzéseken; résztvevő szállásköltsége és egyszeri oda-vissza belföldi utazási költsége (ha szükséges)
Továbbképzések szervezése tanároknak és pszichológusoknak (csoportos részvétel)	500 csoport	400.000	200.000.000	A csoport tagjainak utazási és szállásköltsége (fejenként max. 15.000 Ft); a tréner munkadíja (max. 300.000 Ft)
Tréningek és csoportos foglalkozások szervezése tanulók (4-10. osztály és felnőttek is) számára – 15 fő / csoport	350 csoport	200.000	70.000.000	A tréner munkadíja, tanárok túlóradíja; esetleg helyettesítési költség
Szenvedélybetegségek elleni kezelés szakmai hátterének kiépítése (20 megyeszékhely, 26 megyei jogú város, 34 kistérség) és egy évi működtetése	80 település	2.000.000	160.000.000	A szükséges létszámú pszichológus és / vagy szociális munkás foglalkoztatása
Külföldi tanulmányutak pedagógusoknak	725.000	200 fő	145.000.000	Utazási, megélhetési és szállásköltség a küldi tartózkodás ideje alatt; nyelvi felkészítés (max. 100 órás intenzív nyelvtanfolyam)
Összesen			645.000.000	

C) Idegennyelv-tudás fejlesztése

c. Idegen nyelv

Az idegen nyelvi készségek (írásbeli és szóbeli produktív és receptív készségek) fejlesztése a munkaerő-piaci versenyképesség növelése érdekében. A munkaerő-piaci mobilitás alapvető feltétele az idegen nyelv ismerete, ez egyaránt érvényes Magyarország és az Európai Unió munkaerő-piacára. Olyan idegen nyelvi kompetenciák kialakítása, amelyek képessé teszik a célcsoportot arra, hogy a mindennapi élethelyzetekben és a szakmájuk gyakorlása során egyaránt helytálljanak a különböző kommunikációs helyzetekben

A program átfogó célja, hogy a hazai nyelvoktatást pályázati programokon keresztül támogassa, s ezáltal az idegennyelv tudás szintjét, illetve a nyelvoktatás minőségét jelentősen növelje. Ennek érdekében az Oktatási Minisztérium 2002-ben kidolgozta a magyar nyelvoktatás fejlesztésének nemzeti stratégiáját, amelyhez a 2003. január 1. és 2004. június 30. közötti – a program szempontjából – kísérleti időszakra 500 millió Ft-os kerettel rendelkező pályázati programot – „Világ – Nyelv” – rendelt.

A pályázatok célja, hogy széles körben támogassa az idegen nyelvoktatás hatékonyságát, a tanárok alap- és továbbképzését, az autentikus tananyagok elérhetővé tételét, infrastrukturális fejlesztéseket – főként a közoktatás keretében –, és a felnőttek nyelvtanulását.

A 2004-es évtől kezdve javasolt a pályázati lehetőségeket az első év tapasztalatai és a felmerülő igények alapján módosítani, a részt vevők körét jelentősen kibővíteni. Ez utóbbi főként a célcsoportok bővítésével és az új pályázati lehetőségek bevezetésével valósítható meg. Pl. a program jelenleg nem támogatja a nemzetközi nyelvtanulási célú mobilitást, sem a diákcsereket, erre széles körben lehetőséget kell adni a jövőben. A pénzügyi lehetőségek függvényében javasoljuk még szélesebb körben támogatni a mostani 9. akciót (Egy életen át), amely a meghatározott munkakörben dolgozó felnőttek nyelvtanulását támogatja.

Megpályázható tevékenységek

A Világ – Nyelv program 2003-as pályázati felhívása a www.tpf.iif.hu honlapon olvasható. 2004-ben a tervek szerint a támogatási keret meghaladná az 1 milliárd forintot.

3.2. A szakképzés tartalmi, módszertani és szerkezeti fejlesztése

B. Gyakorlatközpontú oktatási módszerek elterjesztése

b. Gyakorlatközpontú oktatási módszerek elterjesztése

A szakképesítések tartalmi átdolgozása mellett a szakképzés és a szakképzettség társadalmi és gazdasági presztízsének emelése érdekében szükség van a munkaerőpiac igényeihez jobban alkalmazkodó, a szakmai ismeretek gyakorlatorientáltabb átadását hatékonyabban biztosító oktatási eljárások kidolgozására és elterjesztésére, illetve az ehhez szükséges kompetenciák megerősítésére a szakképzést végzők körében. A gazdaság gyors átalakulása, az új szakmák létrejötte a korábbi módszertani tudást sok tekintetben elavulttá tette, az új szakmák és technológiák megjelenése átalakítja a képzés metodikáját. Erre a váltásra a szakképzést végzők jelentős része nincs kellőképpen felkészülve/felkészítve. A tudásközvetítés módszereinek folyamatos megújítása csak a képző intézmények menedzsmentjének szemléletváltásával, támogatási képességének erősítésével valósítható meg.

Az alintézkedés átfogó célja a munkaerőpiac igényeihez jobban alkalmazkodó, gyakorlatorientáltabb oktatási eljárások kidolgozása és elterjesztése.

Az egyes pályázatok célja a gyakorlatorientáltabb szakképzés feltételeinek megteremtése (tanterv, tananyag, módszertan fejlesztése), az oktatók továbbképzése, a képzés és a munka világa közötti kapcsolat erősítése, szakmai gyakorlat biztosítása az oktatók és a diákok részére.

I. Általános megjegyzések

Tisztázásra szorul a szakiskolai program és a HEP OP viszonya (nemcsak a 3.2b és 3.2c alintézkedések vonatkozásában):

- Célszerű lenne a szakiskolai program ezen alprojektjének volumenét 2004-től az ESZA forrásaiból megnövelni. A szakiskolai program 2004-2006 közötti időszakára a B komponensre 1,1 milliárd forintos (mintegy 4,4 millió eurós) költségvetést tervezett.
- Megfontolásra lenne érdemes a szakiskolai program 90-100 szakiskolára tervezett résztvevői körét kibővíteni (a potenciális intézményi kör ennek mintegy kétszerese), de

arra is lehet számítani, hogy a világbanki programhoz hasonló módon itt is kialakulhat egy követő kör, legalább a módszertani fejlesztések vonatkozásában (ennek mértéke azonban a szakiskolák vonatkozásában vélhetően lényegesen kisebb lesz, az intézmények rosszabb működési és személyi feltételei miatt).

- Az alintézkedés nem szorítkozhat kizárólag a szakiskolák körére, a szakközépiskolákra is ki kell terjeszteni: a gyakorlatorientált módszereket erősíteni szükséges mind a pályaorientáció (9-10. évfolyam), mind a szakmai alapozás (11-12. évfolyam), mind a szakmai specializáció (13-14. évfolyam) vonatkozásában.

II. Megpályázható tevékenységek

A) **Tanterv és tananyagfejlesztés** az iskolarendszerű szakképzésben a gyakorlatorientált módszerek erősítése érdekében mind a pályaorientáció (9-10. évfolyam), mind a szakmai alapozás (11-12. évfolyam), mind a szakmai specializáció (13-14. évfolyam) vonatkozásában.

A fejlesztés az első szakaszban szakterületenként, a második szakaszban szakmacsoportonként, a harmadik szakaszban 100 szakképesítés vonatkozásában történik.

Ütemezés: 2005-2006

B) **Módszertani segédeszköz fejlesztés** gyakorlatorientált oktatási módszerek kiválasztása, adaptálás, módszertani „kézikönyv” elkészítése (*)¹¹

A fejlesztés az első szakaszban szakterületenként, a második szakaszban szakmacsoportonként, a harmadik szakaszban 100 szakképesítés vonatkozásában történik.

Ütemezés: 2004

C) A kifejlesztett módszertani **eszközök beszerzése** – első lépésben 500 iskolában

Ütemezés: 2005-2006

D) **Tanár-továbbképző kurzusok kifejlesztése** a gyakorlati oktatók számára, első lépcsőben 100 szakma vonatkozásában

Ütemezés: 2005 első fele

¹¹ Az alintézkedés során építeni lehet a szakiskolai program „B” komponensére, melynek célja a szakiskolai szakmai oktatás módszereinek megújítása. (*)

E) A gyakorlati oktatók számára kifejlesztett 120 órás **tanár-továbbképző kurzusok lebonyolítása (*)** Az elméleti képzést a tanárok belföldi vállalatokhoz történő kihelyezésével (2 hónapos szakmai gyakorlatával) kell kiegészíteni

Ütemezés: 2005-2006

F) **Külföldi szakmai gyakorlat** szervezése diákok részére. A gyakorlat komplex, az eddigi didaktikai eszközökhöz képest merőben új tanulási lehetőséget kínál a kiutazók számára. Előnyei: munkatapasztalat szerzés, új technikai eszközök és technológiák megismerése, gyakorlatias idegennyelv-tudás, a tanulás iránti motiváció erősödése, személyiségfejlődés. A külföldi gyakorlat időtartama: minimum 3 hét – maximum: 9 hónap. A tapasztalatok visszaforgatandóak a küldő intézmény gyakorlatába.

Ütemezés: 2004-2006

III. Pályázásra jogosultak köre

A), B), D) – A pályázatot társulásoknak kell benyújtaniuk. Valamennyi pályázat esetében szerepet kell vállalniuk:

- Szakmai tanár(tovább) képzéssel foglalkozó felsőoktatási intézményeknek
- Iskolarendszerű szakképzést folytató intézményeknek
- Szociális partnereknek (munkaadói, illetve munkavállalói szervezetek), kamaráknak
- Az adott szektor vállalkozásainak

Előnyt jelent munkaügyi központoknak a bevonása a projektekbe.

C) – Iskolarendszerű szakképzést folytató intézmények

E) – Szakmai tanár(tovább) képzéssel foglalkozó felsőoktatási intézmények, vállalkozások

F) – Iskolarendszerű szakképzést folytató intézmények és szociális partnerek / kamarák társulásai

Célcsoportok

Iskolarendszerű szakképzésben dolgozó intézményvezetők, tanárok, gyakorlati oktatók, szakképzési és pályaválasztási tanácsadók, tanár(tovább)képző intézmények munkatársai

C) A hátrányos helyzetű, lemorzsolódással fenyegetett fiatalok reintegrációja a szakképzésbe

c. A hátrányos helyzetű, lemorzsolódással fenyegetett fiatalok reintegrációja a szakképzésbe

A szakképzés, különösképpen a szakiskolai képzés egyik legnagyobb problémája a lemorzsolódás. A szakiskolai képzésbe kerülő tanulók között minden iskolatípusnál nagyobb arányú a kudarcokkal terhelt, hátrányos szociális helyzetű, hiányos általános műveltséggel rendelkező fiatalok száma. A szociális, családi hátrány mellé gyakran társul pedagógiai-képzési deficit. Szükség van egy olyan képzési alternatíva kidolgozására, amelyik benn tudja tartani a lemorzsolódással veszélyeztetett tanulókat a képzésben és ennek eredményeképpen az érintett fiatalok biztosan szakképesítéshez jutnak, ami jelentősen javítja foglalkoztatási esélyeiket, illetve megalapozza szakmai továbbképzésüket. A program kidolgozása mellett a szakiskolai pedagógusokat fel kell készíteni a több szempontból hátrányos helyzetű tanulói réteg és a lemorzsolódás problémájának kezelésére.

Az alintézkedés átfogó célja a hátrányos helyzetű fiatalok alapkészségeinek fejlesztése, képesítéshez juttatásuk előfeltételeinek biztosítása.

A pályázat célja a szakképzés, különösképpen a szakiskolai képzés vonatkozásában képzési alternatíva kidolgozása, amelyik benn tudja tartani a lemorzsolódással veszélyeztetett tanulókat a képzésben, továbbá a szakiskolai pedagógusok felkészítése a több szempontból hátrányos helyzetű tanulói réteg és a lemorzsolódás problémájának kezelésére.

I. Általános megjegyzések

Az alintézkedés operacionalizálása során építeni lehet a szakiskolai program "A" komponensére, hiszen annak megadott két alprojektje szervesen illeszkedik az alintézkedésekhez.

Sajátos módon a tervezettel ellentétes hatást vált ki a hátrányos helyzetű célcsoportok megkülönböztetett kezelése a HEF OP-ban. A probléma integrált kezelése helyett számtalan intézkedésre szétfordulva foglalkozik ezekkel a célcsoportokkal. Az intézkedések szétválasztása nem következetes, egymásra épülésük nem biztosított kellő mértékben. További problémát jelent, hogy a HEF OP jelenlegi formájában nem kezeli kellő hangsúllyal az iskolarendszerű képzésből már kiesett tanulók kérdését.

A 2.1-es intézkedés (Társadalmi kirekesztés elleni küzdelem a munkaerőpiacra történő belépés segítségével) leghangsúlyosabb célcsoportját a *roma*, illetve a *fogyatékos* diákok alkotják, így középpontjában a szegregáció és a diszkrimináció elleni fellépés áll. (Az intézkedés leírása, illetve az Operatív Program nem határozza meg közelebbről, hogy ezen a két célcsoporton kívül milyen értelemben beszél hátrányos helyzetről. Tekintettel arra, hogy a szakirodalom nem rendelkezik a hátrányos helyzetnek általánosan elfogadott, egységes értelmezésével, egyelőre csak a két fenti célcsoport vonatkozásában definiálható érdemben célkitűzés és tevékenység. Nagy hibát jelentene viszont, ha később sem kerülne sor a szocio-kulturálisan hátrányos helyzet világos meghatározására, mert enélkül aligha lehetne világos pályázati felhívást megjelentetni, pedig a hátrányos helyzetűek csoportja aligha azonos a roma és a fogyatékos fiatalok csoportjával (pl. szenvedélybetegek, csonka családban felnövők, rossz lakáskörülmények között élők, tartósan munkanélküliek gyerekei, állami gondozottak, hátrányos helyzetű településen élők, halmozottan hátrányos helyzetűek, stb.)

A 2.2-es (A társadalmi beilleszkedést elősegítő programok és szolgáltatások támogatása) és a 2.3-as intézkedés (Hátrányos helyzetű emberek foglalkoztathatóságának javítása) célcsoportjai ugyan részletesebb felsorolásra kerülnek a dokumentumban, de a felsorolás az előbbi intézkedés esetében nem tesz közvetlenül említést az iskolarendszerű képzésből már kiesett tanulókról (és a hátrányos helyzetű fogalom használata itt sem kielégítő). A két intézkedést nem sikerült kellő mértékben elhatárolni, a *célcsoportok* (romák, fogyatékkal élők, szenvedélybetegek), a *célkitűzések* (a foglalkoztathatóság javítása), a *tevékenységek* (képzés, tanácsadás, támogató szolgáltatások, szakmai gyakorlat) nagyfokú egybeesést mutatnak.

A fentiek következtében megoldatlan marad az elmúlt években az iskolarendszerű képzésből végzettség nélkül kikerültek széles, összességében több tízezres tábora. Az ő számukra akár jelen (3.2-es) intézkedés, akár a 2.3-as intézkedés keretében speciális integrációs programokat kell kidolgozni és lebonyolítani. Az első változat tűnik szerencsésebbnek, tekintettel arra, hogy az ő esetükben a fent tárgyaltakhoz képest csak két érdemi különbség mutatkozik:

- A lemorzsolódás már megtörtént, tehát a fellépés nem preventív jellegű, ez újabb kudarcélményt, a tanuláshoz való hozzáállást tovább rontó elemet jelent. Ennek orvoslásaként a reszocializációs és a gyakorlati elemek különösen nagy hangsúlyt kell, hogy kapjanak.

- A képzési rendszerből kikerült személyekről van szó, akiknek az elérése nehéz, ezért a projektekben a civil szervezetek, települési önkormányzatok, családsegítő szolgálatok, stb. szerepe még meghatározóbb kell, hogy legyen. A megvalósítás során biztosítani kell az iskolarendszerű képzés és a felnőttképzés összehangolt fellépését.

II. Megpályázható tevékenységek

A) Módszertani fejlesztés kidolgozása a közismereti és szakmai előkészítést oktató tanárok számára

1. A képzések tartalmi elemei:

- i. Tevékenységközpontú módszerek, kooperatív tanulás, projektmódszer, szimulációs gyakorlatok
- ii. Motivációs eszközök (a tanulók sikerélményhez juttatása, önbizalom erősítése, élményszerű tanulás, pozitív, elfogadó légkör)
- iii. Differenciálás, kiscsoportos foglalkozások
- iv. Egyéni tutorálás, egyéni tanulási és karrier utak kialakításának támogatása
- v. Szociálpszichológiai és szociálpedagógiai ismeretek
- vi. Interkulturális pedagógia

2. A képzések felépítése

- i. 120 órás hazai továbbképzés
- ii. Egyhetes külföldi tanulmányút

Ütemezés: 2005. első fele

B) Tanár-továbbképzési kurzusok lebonyolítása

A B) pont alatt kifejlesztett kurzusok lefolytatása

Ütemezés: 2005-2006

C) Kísérleti program kidolgozása és tesztelése a lemorzsolódás megakadályozására

- a. Az eredményes alapkészség-fejlesztést szolgáló tantervi anyag és eszközök fejlesztése (mind a közismereti tantárgyak, mind a szakmai orientáció vonatkozásában)

A fejlesztés középpontjában az alábbi készségek állnak:

- i. Írás
- ii. Olvasás, szövegértés
- iii. Számolás
- iv. Kommunikációs készségek
- v. Elektronikus írásbeliség
- vi. Tanulási képességek
- vii. Önismeret, személyiségfejlesztés
- viii. Szociális készségek, tolerancia
- ix. Információszerzés
- x. Döntéshozatal, problémamegoldás, felelősségvállalás
- xi. Az önálló és a csapatban történő munkavégzésre való képesség

A felsorolt képességek és készségek fejlesztése érdekében a programok legyenek komplex szemléletűek, az oktatási/képzési elemeken kívül hangsúlyt kell helyezniük a nevelésre is.

Tartalmazniuk kell felzárkóztató, pályaorientációs, egészségvédelmi, praktikus életvezetési, illetve gyakorlati, manuális elemeket is (pl. hagyományos mesterségek, népi iparművészet tanítása által – nem szakképzési, hanem rehabilitációs és szocializációs eszközként). A közismereti tárgyak vonatkozásában is a készségfejlesztésre kell helyezni a hangsúlyt, illetve minél több kapcsolatot kell teremteni a pályaorientációs tárgyakkal. A programot célszerű szabadidős, kulturális, szakköri elemekkel is kiegészíteni.

Biztosítani kell, hogy a programok egyrészt a későbbiekben szakképesítés megszerzéséhez vezessenek¹², másrészt alkalmassá tegyék a tanulókat a későbbiekben szükségessé váló szakmaváltásokra.

A programoknak illeszkedniük kell a regionális, illetve helyi társadalmi, gazdasági sajátosságokhoz.

Első lépésben a fejlesztésre szakterületenként (humán, műszaki, gazdasági-szolgáltatási, agrár) és régióként kerül sor. A fejlesztő projektek közötti hálózatosodást (rendszeres tapasztalatcserét) fokozottan elő kell segíteni. Második lépcsőben sort kell keríteni a kifejlesztett anyagok és módszerek szélesebb körű alkalmazására, azonban ekkor is biztosítani szükséges a helyi sajátosságoknak megfelelő módosítások elvégzésének feltételeit.

Ütemezés: első lépcső: 2005. első fele

Második lépcső: 2005-2006

b. A program lefolytatásához szükséges korszerű eszközök beszerzése

Mind az első, mind a második lépcsőben résztvevő intézmények számára biztosítani kell a program lefolytatásához szükséges korszerű taneszközöket mind a közismereti, mind a szakmai orientációs elemek vonatkozásában.

Ütemezés: első lépcső: 2005. első fele

Második lépcső: 2005-2006

Valamennyi esetben elő kell segíteni az azonos tevékenységet folytató projektek közötti hálózatosodást, és biztosítani kell az ehhez szükséges forrásokat, eszközöket és fórumokat.

A pályázati felhívásban meg kell követelni az eredmények terjesztését, a disszeminációt a projekt kezdetétől fogva, és ennek mind a pályázatok bírálata, mind a projektek nyomkövetése során meghatározó szemponttá kell válnia.

III. Pályázásra jogosultak köre

A) és C) A pályázatot társulásoknak kell benyújtaniuk. Valamennyi pályázat esetében szerepet kell vállalniuk:

- Szakmai tanár(tovább)képzéssel foglalkozó felsőoktatási intézményeknek

¹² Az alintézkedés megvalósítása során biztosítani kell a 3.2a alintézkedés (Moduláris rendszerű képzés és tananyag fejlesztése, az előzetesen megszerzett tudás értékelése és beszámítása) keretében zajló fejlesztésekkel az összhangot.

- Iskolarendszerű szakképzést folytató intézményeknek
 - Hátrányos helyzetűekkel foglalkozó szakmai és társadalmi szervezeteknek
- Előnyt jelent települési önkormányzatok, munkaügyi központok, családsegítő szolgálatok, pedagógiai tanácsadó szolgálatok bevonása a projektekbe.

B) Szakmai tanár(tovább)képzést folytató intézmények

Célcsoportok

Iskolarendszerű szakképzést folytató intézmények oktatói, pályaválasztási tanácsadók, iskolapszichológusok, non-profit szervezetek munkatársai, szociálpedagógusok, szociális munkások.

Hátrányos helyzetű, lemorzsolódás által fenyegetett fiatalok.

Másodlagos célcsoportnak kell tekinteni a hátrányos helyzetű fiatalok családját is, az ő tájékoztatásuk, meggyőzésük és együttműködésük döntően befolyásolhatja a projekt hatékonyságát.

Tevékenység leírása	Hány projekt / fő / csoport támogatható?	Max. támogatás / projekt / fő / csoport (EUR)	Összesen (EUR)	Elszámolható költségek
Tanterv és tananyag-fejlesztés az iskolarendszerű szakképzésben a gyakorlat-orientált módszerek erősítése érdekében	125 projekt	8.000 EUR/ projekt	1.000.000	Személyi költségek
Módszertani segédanyag fejlesztés gyakorlatorientált oktatási módszerek kiválasztása, adaptálása, módszertani „kézikönyv” elkészítése	125 projekt	8.000 EUR/ projekt	1.000.000	Személyi költségek, az eszközök költségei
A kifejlesztett módszertani eszközök beszerzése	500 intézmény	20.000 EUR/ projekt	10.000.000	Eszközvásárlás
Tanár-továbbképző kurzusok kifejlesztése a gyakorlati oktatók számára	100 projekt	10.000	1.000.000	A tananyag-fejlesztéssel járó személyi költségek, az akkreditáció költségei
A gyakorlati oktatók számára kifejlesztett tanár-továbbképző kurzusok lebonyolítása	300 intézmény*5 oktató	480 EUR/fő (képzés) 2000 EUR/ fő/ gyakorlat	3.720.000	Személyi költség, terembérlés, oktatási anyagok, a tanárok helyettesítésének költségei
Külföldi szakmai gyakorlat szervezése diákok részére	200 intézmény*10 diák	21.000 EUR / intézmény	4.200.000	Utazási, szállás és megélhetési költségek, szervezési költségek, nyelvi felkészítés
Módszertani fejlesztés kidolgozása a közismereti és szakmai előkészítést oktató tanárok számára	28 projekt	10.000	280.000	A tananyag-fejlesztéssel járó személyi költségek, az akkreditáció költségei
Tanár-továbbképzési kurzusok lebonyolítása	112 csoport*20fő	480 EUR/fő	1.075.000 EUR	Személyi költség, terembérlés, oktatási anyagok
Kísérleti program kidolgozása és tesztelése a lemorzsolódás megakadályozására	100 intézmény	80.000	8.000.000	Személyi költség, eszközbeszerzés
Összesen			29.275.000	

3.3. Az oktatási, képzési rendszer korszerűsítése

A. Pályaorientációs, pályaválasztási és követő rendszerek fejlesztése

a. alintézkedés: Pályaorientációs, pályaválasztási és követő rendszerek fejlesztése

A pályaorientációs, pályaválasztási és követő rendszerek fejlesztése, a pályaválasztás, a pályaválasztási tevékenység erősítése az iskolai rendszerű oktatásban és az iskolán kívüli intézményi rendszerekben.

Az alintézkedés általános célja a pályaorientációs, pályaválasztási és követő rendszerek fejlesztése, a pályaválasztás, a pályaválasztási tevékenység erősítése az iskolai rendszerű oktatásban és az iskolán kívüli intézményi rendszerekben.

A jelen alintézkedés konkrét céljai:

- A versenyképes tudással rendelkező munkavállalók képzése.
- Segítségnyújtás a tanulóknak (minden életkorban, de különösen a 9-10. osztályban a képességeiknek és ambícióiknak megfelelő szakma kiválasztásában).
- A vállalkozói készség javítása és ösztönzése a fiatalok körében.
- A munkanélküliség csökkentéséhez való hozzájárulás.
- A hiányszakmákban való képzés ösztönzése.
- A jelenlegi túlképzések kiegyensúlyozása.
- A munkaerő-piaci esélyegyenlőség előmozdítása.

I. Általános megjegyzések

A pályakezdők vagy a pályamódosításra kényszerülők (pl. munkanélküliség miatt) szakmai életútjának megalapozásához szükség van a pályatervezési készségek folyamatos fejlesztésére.

A 8-12. évfolyam során ezért minden tanuló számára lehetőséget kell nyújtani arra, hogy a különböző szakmacsoportokhoz kapcsolódóan **elméleti és gyakorlati** ismereteket szerezzen.

A 8-9. évfolyamok számára szervezett pályaaorientációs oktatás tartalmazzon egyrészt elméleti ismereteket a pályaválasztási döntés megkönnyítése érdekében. A pályaaorientációs oktatás előkészítéseként és kiegészítéseként, illetve annak fokozatosan egyre hangsúlyosabbá váló elemeként be kell vezetni a korábbi gyakorlati órához hasonló, a hétköznapi életben és a praktikus feladatok elvégzésében a tanulóknak önmaguk kipróbálására alkalmas feladatok foglalkozásokat. Ez a fajta tevékenység egyrészt jó gyakorlati érzékkel bíró oktatókat igényel (inkább, mint a pályaaorientáció elméletét oktatni tudó tanárokat), másrészt alkalmas lehet például a lányoknak is arra, hogy a későbbiekben a műszaki jellegű tárgyak tanulását is elkezdhesék.¹³

A pályaaorientációs oktatás eredményeként a tanulókkal megfogalmazott jövőképet életben tartása érdekében a szakmai képzés időszakában pályaaorientációs órákat, szakköröket és tanácsadási lehetőséget kell biztosítani a 10-12. évfolyamon. Ennek keretében kell a tanulókkal megismertetni a választott szakmájukban rejlő továbbtanulási, továbbfejlődési lehetőségeket, az álláskeresési technikákat, az önéletrajzírást, az állásinterjúkon való kommunikációt (verbális és non-verbális technikákat) és az adott szakmai területen megkövetelt viselkedéskultúrát.¹⁴

A pályaaorientációnak nemcsak az átlagos vagy az annál jobb képességű és tudású tanulókra, illetve nemcsak a középiskolás korosztályra kell kiterjednie.

Figyelni kell a pályamódosításra kényszerülő felnőttekre, az iskolát végzettség megszerzése nélkül elhagyó tanulókra (akár az alap-, a közép- vagy a felsőfokú oktatás esetében), az otthontalan-rehabilitációs programokban részt vevőkre és a megváltozott munkaképességűekre is.

Ezeknek a feladatoknak az ellátásához a tanároknak / pszichológusoknak el kell sajátítaniuk a pályaaorientációhoz / pályaválasztási tanácsadáshoz kapcsolódó szakmai és

¹³ *Részletes munkaprogram az európai oktatási és képzési rendszerek konkrét jövőbeni céljainak megvalósításához* (1. stratégiai cél: Az EU-s oktatási és képzési rendszerek minőségének és hatékonyságának a javítása; ezen belül a 4. cél (a műszaki jellegű és természettudományos tárgyak tanulását a népszerűsítés) egyik területe: A nemek közti egyensúly fejlesztése a matematikát, természettudományt és technológiát tanulóknak között).

A nők jelenléte erősítésének a műszaki pályákon együtt kell járnia azzal, hogy a férfiak körében népszerűsítjük azokat a szakmákat, amelyek most hagyományosan női szakmának számítanak, és a megrögzült sztereotípiák miatt egyre kisebb értékkel bírnak a munkaerőpiacon. A nemek arányának ésszerű kiegyenlítése az egyes szakmacsoportokban – természetesen a tudás és a képességek, készségek figyelembe vételével – hozzájárulhat egyrészt a nemek közti esélyegyenlőség javításához, másrészt a fenti (és talán más jellegű) sztereotípiák enyhítéséhez is.

¹⁴ Bizonyos célcsoportok körében (pl. hosszú távon munkanélküli, rossz szociális helyzetben lévő, alacsony iskolázottságú személyek, stb.) a pályaaorientációhoz és a tanácsadáshoz kapcsolódjon a szociális és életviteli kompetenciák fejlesztését lehetővé tevő tevékenység is (ld. 3.1.c alintézkedés)

munkaerő-piaci ismereteket, és azt az iskolai oktató- és nevelőmunka szerves összetevőjének kell tekinteni.

II. Megpályázható tevékenységek:

- A) A munkaerő-piaci helyzetfelmérések eredményének közzététele közérthető formában és az információ továbbítása minden iskolába és felsőoktatási intézménybe félévenként.
- B) Információ- és tapasztalatcserére lehetőséget adó fórumok (akár személyes részvételre építő, akár pl. internetes fórumok, videókonferencia-lehetőségek) létrehozása megyénként; fórumok, amelyeken mind a munkaügyi központok, mind a lehetséges munkáltatók, mind pedig a felső- vagy közoktatási és képzőintézmények részvételével
- C) Tanoda jellegű képzési formák beindítása a megyei beiskolázású szakképző intézmények mellett a vállalkozói ismeretek oktatására (csoportos tanulási formák, alternatív oktatási módszerek). Ezek az oktatási formák legyenek nyitottak az intézmény beiratkozott tanulói számára ingyen vagy alacsony díj ellenében.¹⁵ Az itt folyó oktatás adjon át egyrészt a vállalkozóvá vagy önfoglalkoztatóvá váláshoz szükséges elméleti tudást, másrészt adjon lehetőséget – pl. szimulációs gyakorlatok segítségével - a vállalkozói életformához való alkalmazkodáshoz, és adja át az igényelt kommunikációs készségeket.
- D) Pályaorientációs tanárok képzése. A már végzett, legalább hároméves gyakorlattal rendelkező tanárok számára továbbképzési lehetőségek kialakítása minden régióban¹⁶.
- E) Pályaorientációs tanárrá képzésben való részvétel tanárok számára. Az iskolák pályázhatnak oktatóik beiskolázására, illetve a továbbképzéssel kapcsolatban felmerülő helyettesítési díjra.
- F) A pályaválasztási tanácsadás kiterjesztése minden 9. évfolyamos tanulóra. A pszichológiai tanácsadás és a pályaalkalmassági vizsgálat lehetőségéről szóló

¹⁵ Az Alternatív Közgazdasági Gimnáziumban folyó képzéshez hasonlóan; természetesen a szükséges módszerek használatával.

¹⁶ Jelenleg tudomásunk szerint egyedül a Szent István Egyetem Társadalomtudományi Karán folyik pályaorientációs tanárok képzése (féléves továbbképzés formájában). Ezt a tananyagot tehát már nem kell kifejleszteni, hanem a SZIE-től meg lehet venni. Ugyanakkor biztosan szükség lesz a képzők képzésére, és esetleg infrastruktúra-fejlesztésre.

információk széleskörű terjesztése a tanárok, a diákok és a szülők körében. El kell érni azt, hogy a személyre szabott tanácsadás ne csak az aktív kevesek privilégiuma legyen, hanem érje el azokat is, akik esetleges hátrányos helyzetük miatt kevésbé valószínű, hogy elmennek egy pályaválasztási tanácsadóhoz. A pályaalalmassági vizsgálatokhoz szükséges alkalmak megteremtése az iskolákban.

- G) A fent említett gyakorlati órákhoz szükséges infrastruktúra kiépítése vagy a meglévő tanműhelyi infrastruktúra kibővítése. Olyan helyszíneket kell kialakítani a gyakorlati órákhoz, amelyeket nem csak egy iskola, hanem több is tud használni (pl. több iskola nyújthat be ilyenre közös pályázatot; vagy a meglévő műhely bérletéhez kérhet támogatást az iskola vagy a települési önkormányzat). A műhely üzemeltetéséhez és a tanórákhoz, foglalkozásokhoz szükséges személyzet felvétele és alkalmazásának költségigénye pályázató meg.
- H) Karrier-követő rendszerek kiépítése minden felsőoktatási intézményben, ahol még nincs ilyen. A követési rendszer tartalmazzon rendszeres visszajelzési formákat és fórumokat az intézmény vezetése számára arra az esetre, ha valamely az intézmény által kiadott végzettségről kiderül, hogy nem versenyképes diplomát ad. Azokban az intézményekben, ahol ilyen már van, a képzés tananyagának átalakításához vagy új képzési formák tananyagának a kifejlesztéshez és beindításához szükséges személyi és infrastrukturális költségek is megpályázhatók.
- I) Pályaválasztási tanácsadási és pályaalalmassági szolgáltatások a legalább három hónapja regisztrált munkanélküli diplomások számára és az ehhez kapcsolódóan a szolgáltatást igénybe vett személyek pályájának követése – hozzájárulásukkal – a szolgáltatás igénybe vétele után 3 évig.
- J) Információs tevékenység a munkaadók és a munkavállalók körében a természettudományos és a műszaki pályák népszerűsítése érdekében. Az információs tevékenység (kampányok) terjedjenek ki a pályaválasztási életkorban lévő nőkre, és bátorítsák őket arra, hogy műszaki vagy természettudományos jellegű tanulmányokat végezzenek. A hagyományos női-férfi foglalkozásokkal kapcsolatos sztereotípiák leküzdését lehetővé tevő információs tevékenység a tanulók, az oktatók, pályaválasztási tanácsadók, a munkavállalók és a munkaadók körében.

III. Pályázásra jogosultak köre

Közoktatási intézmények, pedagógusok, felsőoktatási intézmények, akkreditált felnőttoktatási intézmények, munkaügyi központok, pályaválasztási tanácsadással foglalkozó köz- és magánintézmények; népfőiskolák

Tevékenység leírása	Hány projekt / fő / csoport támogatható 2003-ban?	Max. támogatás / projekt / fő / csoport	Összesen	Elszámolható költségek
A - munkaerő-piaci helyzetfelmérések eredményének közzététele	20 megyei publikáció	2.000.000	40.000.000	Információ beszerzése, átdolgozása, publikálása évente 2x minden oktatási intézménynek (megyénként egy szervezet)
B - Információ- és tapasztalatcserére lehetőséget adó fórumok	20 megyei fórum	2.000.000	40.000.000	Rendezvények szervezése és előadók tiszteletdíja
C – Vállalkozói tanodák	50 tanoda	5.000.000	250.000.000	A tanodákhoz szükséges infrastruktúra bérlése, személyzet munkadíja, anyagköltségek, adminisztráció, könyvelési költségek.
D – Pályaorientációs tanárok képzésének kialakítása	6 képzés	10.000.000	60.000.000	A képzés beindításának személyi és dologi költségei
E – Pályaorientációs tanár képzésben való részvétel	400 tanár	300.000	120.000.000	A képzés részvételi díja, a tanár távolléte idejére helyettesítési költség
F – Pályaválasztási tanácsadás minden 9. évfolyamosnak; pályaalalmassági vizsgálatok körének kiterjesztése	500 osztály	15.000	7.500.000	Pályaválasztási tanácsadó munkadíja osztályonként
G – Gyakorlati órák bevezetése	40 tanműhely	2.000.000	80.000.000	Tanműhely felszerelése vagy kibővítése; munkabér
H – Felsőoktatási követőrendszerek kiépítése	5 intézmény	3.000.000	15.000.000	Követőrendszerhez szükséges infrastruktúra (pl. adatbázis) fejlesztés; adatok begyűjtésének és feldolgozásának munkadíja – vagy új tantervek fejlesztésének személyi és dologi költségei
I – Pályaválasztási tanácsadás és követés diplomás munkanélkülieknek	1.000 fő	10.000 Ft	10.000.000	Pályaválasztási tanácsadó munkadíja
J – A természettudományos és a műszaki pályák népszerűsítése	10 projekt	2.000.000	20.000.000	Információs kampány személyi és dologi költségei
Összesen			642.500.000	

B) Átfogó intézményfejlesztési és minőségfejlesztési rendszerek kialakítása

c. alintézkedés: Átfogó intézményfejlesztési és minőségfejlesztési rendszerek kialakítása

A többszintű minőségfejlesztési tevékenységre épülő minőségfejlesztési szolgáltató hálózat létrejöttének hatékony és hatásos elősegítése a közoktatás rendszerében:

- egységes intézményértékelési rendszer kiépülése
- horizontális kapcsolatok továbbfejlesztése a hatékonyság növekedése érdekében
- a minőségfejlesztési ágazat és intézmény specifikus eszközrendszerének kiépülése
- a fejlesztéseket támogató intézményhálózat kiépülése.

A hálózat garantálja a normatív finanszírozás hatékony felhasználását.

A felsőoktatás esetében a cél a 2003-ban kidolgozásra és kísérleti bevezetésre kerülő Felsőoktatási Minőségi Díj (FMD) kiterjesztése révén a felsőoktatási intézmények teljes tevékenységi körét lefedő minőségközpontú, átgondolt, a pozitív és negatív eredmények visszacsatolásán alapuló tudatos intézményi szintű fejlesztés. A felsőoktatási intézmények körében egy olyan, önértékelésen alapuló minőségfejlesztési rendszer meghonosítása, amelyhez hasonlóan Európa-szerte alkalmaznak a felsőoktatás területén.

Az alintézkedés átfogó célja olyan intézményfejlesztési és minőségbiztosítási rendszerek kidolgozása és/vagy működtetése, amelyek biztosítják azt, hogy az oktatási és képzési rendszer képes legyen (1) megfelelni a munkaerőpiac igényeinek és (2) folyamatosan emelkedő színvonalú oktatást, képzést nyújtani, versenyképes (szak)tudást biztosítani az oktatásban és képzésben résztvevők számára

Az intézkedés várt hatása: az önértékelésen alapuló, rendszerszemléletű minőségfejlesztés meghonosodása a köz- és felsőoktatási intézményekben.

I. Általános megjegyzések

A hazai intézményfejlesztési és minőségfejlesztési rendszerek kialakítása és működtetése során figyelembe kell venni azokat az eredményeket (összefoglalók, irányelvek, ajánlások,

stb.), amelyek az EU-n belüli oktatáspolitikai stratégiaalkotási és együttműködési folyamatokból származnak. Ezek minden oktatási és képzési szint minőségbiztosítási rendszereinek kidolgozásakor az önértékelést és a partnerségek létrehozását helyezik előtérbe. Kijelenthető, hogy ezek az alapelvek húzódnak meg a hazai fejlesztések mögött is.

A Comenius 2000 program értékelése elkerülhetetlen ahhoz, hogy a közoktatásban alkalmazott minőségfejlesztési rendszerek meg tudjanak felelni azoknak a kihívásoknak, amelyeket – az uniós csatlakozás mellett – többek között a *Részletes munkaprogram az európai oktatási és képzési rendszerek konkrét jövőbeni céljainak megvalósításához* című dokumentum¹⁷, illetve a közösségi oktatáspolitikai és a kapcsolódó fejlesztési stratégiák megvalósítása jelent majd.

A felsőoktatás esetében ezekkel a kihívásokkal ugyancsak számolni kell.

II. Megpályázható tevékenységek

Az ezen alintézkedésen belül megpályázható tevékenységeket – feltételezve, hogy a 3.2. alintézkedés keretében az itt leírtakhoz igazodó pályázati lehetőségek születnek a szakképzésre vonatkozóan – három nagyobb csoportba célszerű sorolni:

- a. Az egyes intézmények intézményfejlesztési és minőségfejlesztési rendszereinek kialakítása és működtetése
- b. Intézményfejlesztési és minőségfejlesztési hálózatok kialakítása és működtetése
- c. Az integrált szemlélet érvényesítése az intézményfejlesztési és minőségfejlesztési rendszerek kidolgozásában és működtetésében

a. Az egyes intézmények intézményfejlesztési és minőségfejlesztési rendszereinek kialakítása

- Közoktatási intézményeknek szóló pályázati lehetőségek

1. Módszertani segédanyagok kidolgozása. A pályázati lehetőség olyan segédletek kidolgozására ad támogatást, amelyek segítik a közoktatási intézményeket abban, hogy pl.:

- i. teljeskörű vagy részleges minőségbiztosítási rendszert – az igényeikre, sajátosságaikra szabottan – vezessenek be;
- ii. a bevezetett minőségbiztosítási rendszert egyszerűen tudják működtetni;

¹⁷ Ez egyben a nemzeti oktatáspolitikák közösségi koordinációs folyamatának alapidokumentuma.

iii. a bevezetett minőségbiztosítási rendszert tudják fejleszteni; stb.

Előnyt élveznek az elektronikus alapú fejlesztések – azaz CD-ROM-ok, e-learninges tananyagok stb.

2. **Továbbképzések kidolgozása és megvalósítása intézményvezetők és iskolafenntartók számára.** Az 1993/LXXIX. Köznevelési tv. értelmében a köznevelési intézmények nevelési programja tartalmazza az adott intézmény minőségbiztosítással kapcsolatos elképzeléseit, tevékenységeit. A nevelési programot a nevelőtestület elfogadó döntése és szakértői véleményezés után az iskolafenntartónak jóvá kell hagynia. Ugyanakkor a megvalósítás felelőssége az intézményvezetőé. A pályázati lehetőség olyan – pedagógus-továbbképzési vagy közigazgatási – akkreditációra kerülő továbbképzési kurzusok kidolgozását és megvalósítását támogatja, amelyek a fenti feladatok legmagasabb színvonalú ellátására teszi alkalmassá a köznevelési intézmények vezetését és a fenntartók képviselőit. A képzések tartalmának gyakorlatorientáltak (pl. minőségbiztosítási szoftverek alkalmazása, menedzsment és kommunikációs készségek fejlesztése, stb.) kell lennie, és a minőségbiztosítás rendszerek irányítására, fejlesztésére kell felkészítenie a kurzuson résztvevőket. Előnyt élveznek azok a pályázatok, amelyek lehetővé teszik, hogy az intézményvezetők és a fenntartók – legalább részben – ugyanazt a kurzust látogathassák.
3. **Továbbképzések kidolgozása és megvalósítása a köznevelésben dolgozó pedagógusok számára.** Támogatás olyan gyakorlatorientált kurzusok kidolgozására és megvalósítására adható, amelyek a minőségbiztosítást a nevelő-oktatómunka részeként kezelik, illetve iránymutatást adnak a már működtetett rendszer továbbfejlesztéséhez.
4. **Köznevelési minőségfejlesztési rendszerek kidolgozása.**¹⁸ A pályázati program célja, hogy speciális és fenntartható minőségbiztosítási rendszereket dolgozzanak ki szakértők, illetve, hogy a Comenius 2000 program továbbfejlesztését, korrigálását támogassa.
5. **A Comenius 2000 program, illetve más minőségbiztosítási rendszerek bevezetése.** Olyan intézmények pályázhatnak a támogatásra, amelyek még nem vezettek be minőségbiztosítási rendszert.¹⁹

¹⁸ A középiskolák esetében a változtatások egyik legfontosabb eleme az új érettségi bevezetése.

Ütemezés:

Az 1., 2. és 3. pályázattípusok esetében: 2004-2006 között folyamatos

A 4. pályázattípus esetében: 2004-2005

Az 5. pályázattípus esetében: 2005-2006

- Felsőoktatási intézményeknek szóló pályázati lehetőségek

1. **A „regionális egyetem” szerepkör betöltését elősegítő minőségfejlesztési rendszerek kidolgozása és működtetése.** Olyan pályázatok kaphatnak támogatást, amelyek a felsőoktatási intézményekben teljeskörű minőségbiztosítási rendszerek bevezetésével növelik az egyetem érzékenységét és reakcióképességét a közvetlen környezetük igényeire.
2. **A nemzetközi együttműködések minőségfejlesztésének kidolgozása.** A csatlakozás után – várhatóan – minden eddiginél nagyobb érdeklődés és figyelem irányul majd a magyar felsőoktatási rendszerre a többi tagország és az Európán kívüli országok részéről. (Az eddigi nemzetközi együttműködések tapasztalataiból egyértelműen lesűrhető, hogy az egyes felsőoktatási intézmények sikeressége a nemzetközi felsőoktatási piacon növeli a hazai jelentőségüket is.) Annak érdekében, hogy a hazai felsőoktatás versenyképessége jelentősen növekedhessen a csatlakozás után, célszerű volna olyan elemek beépítése a felsőoktatási intézmények minőségbiztosítási koncepcióiba, amelyek segítik őket a nemzetközi együttműködések, szolgáltatásaik színvonalasabb megvalósításában.

b. Hálózatos intézményfejlesztési és minőségfejlesztési hálózatok kialakítása és működtetése

1. **Intézményi hálózatok.** A pályázat – oktatási szinttől függetlenül – olyan tevékenységekre ad támogatást, amelyek biztosítják a régiókban és/vagy országos szinten a minőségbiztosítási rendszerek közös fejlesztését, alkalmazását. Előnyt élveznek azok a pályázatok, amelyek tagjai nem csak egy oktatási szintből jönnek – pl. egy régió belül a műszaki szakképzésben és felsőoktatásban érintett intézmények közösen pályáznak.
2. **Országos és regionális minőségbiztosítási támogató, szolgáltató rendszer kiépítése.** A közoktatásban az OKÉV-ek jelentős szerepet játszanak a minőségbiztosítási feladatok

¹⁹ E pályázattípus feltétele, hogy a Comenius 2000 program értékelése megtörténjen, illetve más minőségbiztosítási rendszerek megléte.

irányításában és koordinálásában. E pályázattípus egyrészt erre alapozva a támogató rendszer kibővítésére irányuló – elsősorban regionális és térségi – együttműködések támogatja; másrészt a szolgáltatások körének bővítését célozza.

Ütemezés: 2004-2006

c. Integrált intézményfejlesztési és minőségfejlesztési rendszerek kidolgozása

A rendelkezésre álló forrásokból olyan holisztikus szemléletű oktatási-képzési minőségfejlesztési rendszert kell kidolgozni, amely számol azzal, hogy az egyes oktatási és képzési szintek kimeneti tényezői egyben a következő szint bemeneti tényei is. E szemlélet révén erősíthető – többek között – a közép- és felsőfokú oktatási és képzési intézményrendszer közötti összehangoltság, egyben megadja az alapját egy cizelláltabb felnőttképzési rendszernek is.

Ütemezés: 2006-tól

III. Pályázásra jogosultak köre

- **a. 1-4. pályázattípusok esetében:**
 - minőségbiztosítási szakemberek,
 - tanácsadó cégek,
 - tanár-továbbképzési kurzusok szervezésére jogosult intézmények,
 - minőségbiztosítási rendszerrel már legalább 2 éve rendelkező közoktatási intézmények,
 - a fentiekből álló konzorciumok.
- **a.5. esetében:**
 - minőségbiztosítási rendszerrel még nem rendelkező közoktatási intézmények
- **b.1. esetében:**
 - felsőoktatási intézményekből, szakértőkből és/vagy tanácsadó cégekből, önkormányzatokból, regionális fejlesztési ügynökségekből, diákönkormányzatokból, kamarákból, regionális nagyvállalatokból álló konzorciumok. (Előnyt élveznek azok a konzorciumok, amelyek a régió szereplőit szélesebb körben be tudják vonni.)
- **b.2. esetében:**
 - felsőoktatási intézmények,

- szakértők,
- tanácsadó cégek,
- a fentiek konzorciumai.
 - **c. pályázattípus esetében:**
- olyan konzorciumok, amelyek tagjai érintettek az oktatásban és képzésben.

Abstract

The aim of this study was to identify and describe concrete possible activities to be funded from the HEF OP budget between 2004-2006. Taking into consideration the background of the authors of the study – i.e. thorough knowledge of the community programmes Socrates and Leonardo da Vinci and their results in Hungary – they selected the following measures proposed by the Ministry of Education:

- 3.1.a
- 3.1.b.
- 3.1.c.
- 3.2.b.
- 3.2.c.
- 3.3.a.
- 3.3.c.

Being the measure aiming at the development of language teaching and learning, and, consequently, the subject of the programme „Világ – Nyelv” (World – Language), 3.1.c is not discussed in details. Világ – Nyelv has just been launched by the Ministry of Education in order to enhance the quality of language teaching in Hungary.